

Austatav Walesi Assamblee eesistuja, lord Elis-Thomas.

Lugupeetavad Assamblee liikmed.

Mu daamid ja härrad, head sõbrad.

Mul on suur au ja äärmiselt hea meel tervitada teie auväärset assambleed Eesti riigi ja rahva nimel. Wales ja Eesti on mõlemad väikesed rahvad. Ent oleme väikesed üksnes arvult. Meie mõlemat rahvast ühendab pikk ja auväärne ajalugu, aga ennekõike meie ühine panus Euroopa ühisesse kultuuri.

Mulle teeb isiklikult suurt heameelt, et neil päevil saavad tuhanded Walesi elanikud osa Eesti kultuurist, kui külastavad Eesti kultuuripäevade WALESTONIA raames korraldatavaid kontserte, kunstinäitusi ja kirjandusüritusi.

Ma tahaksin täna rääkida keelest, meie kirjaliku ja suulise kultuuri talletamise ja vahendamise tööriistast; meie rahvusliku identiteedi ühest alustalast. Lubage mul meenutada väljapaistva tšehhi kirjaniku Milan Kundera esseed "Die Weltliteratur", milles ta püstitab küsimuse Islandi saagade kohta ja kutsub meid mõtlema hüpoteetilisele olukorrale, kui need saagad oluks kirjutatud inglise, aga mitte veidi üle 300 000 rääkijaga islandi keeles.

Tsiteerin: "Nende kangelaste nimed oleksid meile niisama tuttavad kui Tristan või don Quijote; nende esteetiline eripära, kroonika ja väljamõeldiste vahepealne, oleks provotseerinud igasuguseid teooriaid; inimesed oleksid vaielnud selle üle, kas just neid ei tuleks pidada Euroopa esimesteks romaanideks."

Veelgi enam, väidab Kundera, need oleksid mõjutanud kogu kaasaegset kirjandust. Seda aga ei juhtunud, sest islandi keele rääkijaid on nii napilt. Kas aga see tähendab, et need saagad on vähem väärt? Et inimloovuse suursaavutuste panteonil kuuluks neile vähemtähtis koht kui suurte rahvaste loomingul? Vastupidi – ka väikseimad rahvad suudavad luua suurimat kirjandust.

Just seepärast kuulubki rahvaste ja kultuuride ökosüsteemi kaitse inimkonna kesksete kohustuste hulka ning just seepärast Euroopa Liit selle teemaga ka tegeleb. Just seepärast tegelevadki selle teemaga eurooplased, olgu nad waleslased, eestlased või prantsuse keeles kirjutavad tšehhid.

Mu daamid ja härrad.

Kõmri ja eesti keele kõnelejad on maailma rahvaste seas nagu golfimängijad kõigi sportlaste hulgas. Golf, spordialana nüüdsel ajal küll juba ka keskklassile jõukohane, on olnud aristokraatlik, eksklusiivne mäng. Ja kallis. Väikestele kõrgkultuuridele pole ülemaailmsel kultuurikeskklassil veel ligipääsu. Teiste sõnadega öeldes on eestlane või waleslane olemine väga kallis harrastus, olemise viis.

Kallis küll, aga ega meil ju valikuvõimalust ka pole. Ma ei räägi siin rahast, kui ütlen: kallis ja eksklusiivne, vaid hoopis kallimast ressursist – ajast. Ajast, mis väikesel rahval kulub selleks, et õppida oma keele kõrval selgeks ka suuremate naabrite keeled. Ei tasu märkimistki, et ega ju need suured naabrid oma naabrite keelte õppimisega üldjuhul väga suurt vaeva ei näe.

Kuid naabrid naabriteks – nüüd elame globaalses külas, kus arusaadav tahaks olla kõigile. See tähendab oma kultuuri vaimse ressursi arvestatavat kulutamist tõlkimisele.

Euroopa Liidu võimuaparaadi pealt on hästi teada, kui palju maksab ainult väga väikese teksti- ja tegevushulga tõlkimine kõigi liikmesmaade ametlikesse keeltesse. Ja vägagi arvestatav osa Euroopas kõneldavaist keeltest on seal veel üldse arvesse võtmata.

Kahtlemata tekib igal piiratud ressursidega opereerival otsustajal siinkohal kiusatus tõmmata piir tähtsamate ja vähemtähtsate, üldkasutatavate ja nurgatagusemate keelte vahele. Eneseõigustuseks – et kõike niikuinii ei jõua.

Ja siit koorub välja üks väikese kõnelejate arvuga kultuuride esmaseid ellujäämistingimusi: meie

keel ja sellest arusaamine võib meie enda jaoks endistviisi kalliks jääda, kuid ta peab olema teiste jaoks odav. Ka teised keeled tuleb enda jaoks sama odavaks teha.

Olgu öeldud, et need, kellel on vanad kirjad ette näidata, ei pea kultuurrahvana enam midagi tõestama. Nad lihtsalt on olnud enne teisi, oma olemise ka kaunilt üles kirjutanud ja seda säilitades oma kultuurilise enesemääramise teostanud jäädavalt – ka selleks ajaks, kui rahvuslikku liini pidi nende keele oskus juhtumisi enam edasi ei peaks minema.

Nagu on juhtunud vanade roomlaste ja nende ladina keelega. Ent kõik, kes tulevad hiljem, pärast, saavad võimaluse end samuti kultuurrahvana tõestada, ainult tehes endale selgeks selle, mis oli enne neid. Mistahes rahva ja mistahes keele kõnelejate hulgas leidub alati neid, kes tõe allikateni jõudmiseks õpivad selgeks vanakreeka või ladina keele. Ja nende järel tulevad kohe iiri ja kõmri keeled oma vanade kirjapanekutega.

Ma usun, et väga paljud minu kaasmaalased tunnevad lugusid kuningas Arthurist, tõsi, teda küll Walesiga või kõmri keelega seostamata. Kuid ometi on osa neist legendidest kirja pandud just kõmri keeles ja kuuluvad Euroopa ühe vanimate kirjalike kultuuride baastekstide hulka. Eestisse jõudnult, olgu siis inglise või eesti keeles, on nad juba pikal teel moondunud tükikeseks meie Euroopa ühisvaimuvarast. Just niisugune teekond on olnud paratamatu.

Jah, Eestis tõlgitakse otse kõmri keelest. Aga kui viimase kahe aasta jooksul on jõutud eestindada üks kõmrikeeelne raamat – Rütliromaani Peredurist – ja kümne aasta jooksul veel mõned saagad. Seega kõmri osa eestikeelsete raamatute hulgas on ehk ainult 0,005 promilli ehk 1 raamat 20000 hulgas. Ma usun, et vastupidises suunas vaadates ei ole olukord parem.

Aga me seisame lahenduse väraval. Eesti keel on kõnelejate arvult maailmas ehk esimese 200 hulgas, kirjaliku kultuuriga keelte arvestuses aga isegi saja hulgas. Kõmri keel ei tohiks olla palju väiksem. Globaalne otsingumootor Google pakub võimalust enesega dialoogi pidada 118 keeles, sealhulgas eesti ja kõmri keeles. Otsingutes tunneb ta ise ära 43 keelt.

Kahtlemata oleme me teinud selle saavutamiseks kulutusi. Ja see, et masin keele ära tunneb, on ainult pool sammu. Oluline läbimurre ja ajavõit saabub alles siis, kui arvutid suudavad teha meie keeltest ja meie keeltesse kvaliteetset kiirtõlget. Et nii võiks juba lähiaastail juhtuda, ei ole mingi kosmoseutoopia. Me oleme sellele hoopis lähemal kui ehk Lõuna-Walesist pärit

kivirahnude Stonehenge'i jõudmise saladusele.

Meie asi on endalt küsida ja otsustada, kas teha golfist keskklassile jõukohane harrastus. Minu vastus on jaatav. Meil ja neil samuti on sellest ainult võita. Ja mida me tõlkimisest vabaks jäänud ajaga peale hakkame? Eks püüame aina uusi müüte, legende ja väärttekste luua, mis meid kultuurrahvastena püsti hoiaks ja edasi arendaks.

Jõudu meile selleks ja saatku meid ses ettevõtmises edu. Meie väikeste kultuuride tulevik sõltub sellest.